

VAL I COSTA RICA

DE TJUGU STATERNA i Central- och Sydamerika, det latinska Amerika, är ideologiskt och i regel också formellt-tekniskt hän- givna anhängare av demokratin. Frihet och folkstyrelse är sedan självständighetskampen under det tidiga 1800-talet av alla proklame- rade värden. Författningarna är vackra aktstycken med satser hämtade från de franska och ame- rikanska rättighetsförklaringarna och ofta från modernare doku- ment i samma anda. Idealet är USA:s författning, och den har i de flesta stater i väsentliga stycken kopierats: en folkvald president, som med sina ministrar bildar en i förhållande till parlamentet obe- roende exekutivmakt, en repre- sentation byggd på allmän röst- rätt, med rätt att lagstifta och beskatta. Men praktiken har bli- vit en växling av diktaturer och fria demokratiska regimer, av re- volutioner och folkval. En presi- dent håller sig kvar vid makten stödd av militären, byråkratin och en politisk organisation; valen för- falskas eller påstås vara förfalska- de; ett uppror genomföres i fri- hetens namn, och de segrande upprorsmännen blir ofta lika dik- tatoriska som det styre de besegrat. Misstänksamheten blir en dri- vande faktor i det politiska spelet: "Om vi inte manipulerar valen om vi inte slår ned motståndarna, kommer de att tillgripa svek eller våld mot oss, och då är det bättre att vi gör det", detta blir en kungstanke bland de politiskt verksamma. Bakgrunden till de förvirrade och förstörande kon- flikterna är den vidsträckt utbild- ningen, medelklassens svaghet, klyftan mellan den lilla överklas- sen och massan av fattiga, regio- nala och rasfärgade motsättningar, hänsynslös karriärism och Mes- siasdrömmar hos ett fåtal.

Två stater har under de se- naste årtiondena brukat nämnas som undantag från den onda re- geln: Uruguay och Costa Rica. Här har inte uppstått diktaturer som i Argentina, Colombia, Bo- livia, Peru, Venezuela, San Do- mingo... Här har inte funnits ett enpartisystem som i Mexiko, utan en reell tävlan mellan skilda par- tier. Costa Ricas president under de senaste åren, José Figueres, har rent av i föredrag och skrif- ter för Västeuropa och Amerika kunnat framträda som den främs- te talesmannen för latinameri- kansk demokrati. Då han med stöd av ett inom FN:s sekretariat uppgjort förslag inbjöd några ut- ländska iakttagare — en domare och valexpert från Uruguay, en juristprofessor från Kanada och undertecknad — att observera va- len i Costa Rica den 2 februari i år var hans önskan uppenbar- ligen att få ett slags internationell

REPUBLICA DE COSTA RICA

2 de Febrero de 1958

ELECCIONES PARA PRESIDENTE Y VICEPRESIDENTES DE LA REPUBLICA 1958 - 1962

PARTIDO INDEPENDIENTE

VOTO

Para Presidente por

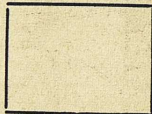
Jorge Rossi Chavarria

Para Primer Vicepresidente por

Mario Esquivel Arguedas

Para Segundo Vicepresidente por

Miguel Brenes Gutiérrez

Lugar para el dedo pulgar

PARTIDO UNION NACIONAL

VOTO

Para Presidente por

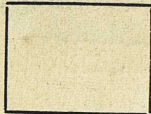
Mario Echandi Jiménez

Para Primer Vicepresidente por

José Joaquín Peralta Esquivel

Para Segundo Vicepresidente por

Abelardo Bonilla Baldares

Lugar para el dedo pulgar

PARTIDO LIBERACION NACIONAL

VOTO

Para Presidente por

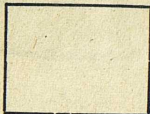
Francisco José Orlich Bolmarcich

Para Primer Vicepresidente por

Otto Cortés Fernández

Para Segundo Vicepresidente por

Rafael Paris Steffens

Lugar para el dedo pulgar

Bilden visar den valsedel som användes vid presidentvalet i Costa Rica. Vid röstningen fick valdel- tagarna sätta sitt tumavtryck i rutan för det av de tre partierna de röstade på. Samlingspartiet (i mitten) avgick med segern, och dess kandidat Mario E. Jiménez blev republikens nye president.

bekräftelse på folkstyrets fria funktionering. Han framhöll att detta var första gången som en självständig stat anmodade utlän- ningar att studera och bedöma ett vals frihet och att denna åtgärd möjligen kunde vara av interna- tionell betydelse med tanke på att frågan om fria val i olika områden under senare tid blivit en utrikes- politisk stridsfråga av vikt.

Den relativt höga politiska nivån i Costa Rica måste ställas i sam- manhang med befolkningens struktur och ekonomiska stan- dard. Någon rasfråga finns knap- past. Indianerna var fåtaliga i det- ta område då spanjorerna kom dit, och invandringen av negrer från Västindien har varit obetydlig; på 1 050 000 invånare kommer blott 20 000—30 000 icke vita. Godsägar- na dominerar inte så som i andra delar av det latinska Amerika; visserligen har en självägande jordbrukare i genomsnitt ett tiotal arrendatorer och lantarbetare på sin gård, men de stora latifun- dierna är inte många enligt cen- tral- och sydamerikansk mått- stock. Jordbruket sysselsätter fort- farande nära 60 procent av befolk- ningen, och dess produkter är de viktigaste exportartiklarna (kaffe, frukt); industrin, som liksom jord-

detaljkontroll. Jag skall stanna blott vid några karaktäristiska drag.

En president som själv utnämner ministrar och ett enkammarparlament på 45 medlemmar utses genom folkval med allmän rösträtt vart fjärde år. Det märkliga ligger i bestämmelserna om vilka som inte får väljas. En avgående president är under de två följande valen diskvalificerad som kandidat till presidentposten, och dessamma gäller hans närmare släktingar och personer som varit ministrar under året före valet. Presidenten, ministrarna och de avgående folkrepresentanterna får inte heller uppträda som kandidater vid parlamentsvalen. Dessa

bruket endast till en mindre del ägs av utländskt kapital, går emellertid stadigt framåt och stimuleras av statliga anslag och engagemang. Inkomsten per invånare beräknades för några år sedan vara nära dubbelt så hög som i andra centralamerikanska stater — utom Panama, där kanalen ger en väldig extra inkomst. Analfabetismen (10—20 procent) är vida mindre än i de flesta latinamerikanska stater. Efter en förberedande undersökning, som är den bästa redogörelsen för landets ekonomi, har USA enligt programmet om hjälp till underutvecklade länder upprättat en rad utbildnings- och experimentstationer i Costa Rica.

Statsskicket i Costa Rica, senast utformat i 1950 års författning och 1952 års vallag, är ett extremt uttryck för den misstänksamhet mot styrande och styrda som kännetecknar latinamerikansk demokrati. Man är rädd för diktatur, revolution, otillbörliga påtryckningar, valfusk, och denna fruktan ger lagstiftningen en egenomlig prägel av negativism och

Valkontroll i Costa Rica. En väljare visar upp sin tumme för de tre internationella observatörerna, den kanadensiske juristen professor Read, Dagens Nybeters chefredaktör Herbert Tingsten samt presidenten för valdomstolen i Uruguay, dr Negro.

regler, jämte en del andra av liknande art, är, så länge de tillämpas, tämligen säkra garantier mot otillbörlig maktkoncentration. Men de blir också många fall hinder mot kontinuitet, erfarenhet och kompetens. Stabilitet i den politiska ledningen och i de politiska organisationerna blir nära nog omöjlig.

Beträffande valförrättningen ges bestämmelser av samma inriktning. Enligt invecklade regler måste de röstberättigade i god tid före valet registrera sig; trots partiernas ivriga försök att driva folk till registrering hade vid det senaste valet blott 350 000 av den halva miljon som uppfyllde villkoren för rösträtt underkastat sig detta besvär; särskilt bland kvinnorna var de som skolkade genom att inte registrera sig talrika. Registreringen och själva valet sköts av en valdomstol, vars medlemmar utses av högsta domstolen; regeringen har inte med valförrättningen att göra, och dess medlemmar får inte i någon form driva propaganda. Då en väljare avger sin röst måste hans registreringskort granskas av en valnämnd som består av representanter för alla deltagande partier. Själva röstningen tillgår så att man med högra tummen doppad i bläck sätter ett märke för den lista man föredrar; tumgreppet

Costa Rica hade sin senaste revolution år 1948 — dessförinnan ingen revolution på mer än 30 år. Under åren före 1948 års val hade den sittande presidenten Calderon i samverkan med en majoritet inom parlamentet nått en stark ställning; man talade om diktaturtendenser och korruption; man kritiserade också den tämligen radikala socialpolitiska lagstiftning — om arbetstid, arbetarsemester, ålderdomspensionering — som genomförts.

Kartan visar Costa Ricas geografiska belägenhet och ytvid jämförd med Sydsverige

De av olika skäl missnöjda slöt sig samman i Nationella frihetspartiet (Liberacion nacional) och fick vid valen majoritet för sin kandidat, Ulate. De besegrade, som ännu innehade presidenturen och en majoritet inom representationen, förklarade emellertid valet ogiltigt på grund av verkliga eller förmenta felaktigheter. Frihetspartiet gjorde uppror under ledning av överste José Figueres och lyckades efter ett inbördeskrig, som kostade 2 000 människo-

anses ge större säkerhet mot märkning eller förstöring av röstsedeln än anbringandet av ett kors eller annat tecken. Högpunkten i strävan att hindra valfusk nås genom regeln att varje väljare efter röstningen måste doppa vänstra pekfingret i en bläckvätska som inte på ett par dar kan utplånas; att rösta mer än en gång, att "repetera", blir på detta sätt omöjligt. Costa Ricas damer

tog inte gärna av handskarna under dagarna efter valet.

Till egendomligheterna hör också att enligt en lag av år 1955 två procent av statsinkomsterna, omkring sex miljoner kronor, är anslagna till valpropaganda; varje parti med minst 10 procent av rösterna får den del av beloppet som motsvarar partiets röstetal i förhållande till de andra partiernas.

Vad gällde årets val i Costa Rica? Frågan är ännu svårare att kort besvara än en fråga om vad ett svenskt eller danskt eller engelskt val under senare år gällt. För att något belysa saken är en historisk återblick behövlig.

liv, fördriva Calderon och insätta Ulate som president. Ulate efterträddes vid nästa val av Figueres, den nu avgående presidenten.

Figueres, från början stödd av många konservativa, har i samarbete med parlamentet fört en politik som han själv betecknar som utpräglat liberal, hans motståndare som socialistisk. Bank- och försäkringsväsendet har socialiserats, socialpolitiken har utvecklats, stora summor har anslagits till undervisning och husbyggnad; finansieringen har skett genom lån och höjda skatter. Utrikespolitiskt har Figueres — enligt många mening med överdriven självmedvetenhet — uppträtt som demokratis talesman och vedersakare av de latinsamerikanska diktaturerna; han har till och med antytt att USA borde söka upprätthålla folkstyrelsen i de amerikanska staterna.

Det är särskilt mot Figueres sociala och ekonomiska radikalism som oppositionen vänt sig. Dess främste företrädare har varit män som förut tillhört Frihetspartiet, Mario Echandi, den nu segrande presidentkandidaten, har i sitt utpräglat konservativa parti samlat en rad skilda småpartier under beteckningen Nationella samlingspartiet (Union nacional). Jorge Rossi, som för något mer än ett år sedan var Figueres finansminister, har bildat Det oberoende partiet (Independiente), som intagit en mellanställning. Oppositionen, som vid valen till parlamentet var uppdelad på ytterligare några partier, kritiserade i stort sett Figueres och hans män på samma linje. Man har gått för snabbt fram, sades det, staten har ingripit för mycket, skatterna har blivit för höga; det privata initiativet bör få ökat utrymme, bland annat genom att enskilda banker blir tillåtna. Den tredje presidentkandidaten, Orlich, framträdde däremot som Figueres arvtagare, med löfte att driva socialpolitik och statsdrift vidare. Dessa allmänna motsättningar är ungefär desamma som vi finner i Västeuropa. Men kandidaternas personliga popularitet har varit

en viktigare faktor än hos oss. Och det påstås ofta, sannolikt inte illdeles utan skäl, att de nya partibildningarna delvis varit medel att föra missnöjda och ärelystna män till makten.

Hur skulle tre personer, med ringa eller ingen kunskap om Costa Ricas förhållanden, observera och bedöma dessa val? Vissa frågor måste, som vi betonade i rapporten till presidenten, helt lämnas å sido, främst registreringen av de röstberättigade och röstlängdernas uppgörande. Men inom den begränsade ram som uppdraget måste anses gälla fann vi det inte svårt att avge ett allmänt omdöme. Vi diskuterade ingående med kandidaterna och partiernas tjänstemän, naturligtvis utan att representanter för regeringen eller andra partier var närvarande. Av särskild vikt för vår uppfattning var att parti-grupperna skälde på varann lika friskt som i en västeuropeisk demokrati, men samtidigt betonade eller erkände att regeringen och myndigheterna inte utövade någon påtryckning och att försök till valfusk inte befarades. Presidenten beskyldes ibland för maktlystnad och högmöd, men ingen påstod att han siktade mot diktatur eller gjort sig skyldig till olagliga övergrepp mot oppositionen. Att pressfriheten var fullständig underströks även av de mot regeringen mest kritiska tidningsmännen. Under själva valförrättningen besökte vi ett stort antal av oss själva utpekade vallokaler och utfrågade valförrättare och väljare; ingenstans framkom klagomål eller protester, och överallt försiggick röstavgivningen lika ordnat och lugnt som vid ett svenskt val. Vi ansåg oss därför

*Costa Ricas avgående president
José Figueres.*

med gott samvete kunna påstå att själva valen utmärkts av "frihet, ordning och lugn".

Inte heller i valpropagandan fanns det några egenartade drag av betydelse. Några kuriositeter kanske kan vara värda att anteckna. Partierna mobiliserade ett stort antal bilar för att föra folk till vallokalerna, partiernas färger exponerades överallt, det konserverativa partiets bilägare störde stillheten i San José genom att ideligen markera sin politiska ståndpunkt med två korta och en lång signal. Betalt utrymme i den kommersiella radion och annonser i tidningarna var en viktig del av agitationen. Tidningarna — med en sammanlagd upplaga av bortåt 100 000 — var under veckorna före valet till hälften eller mera fyllda av valannonser; på valdagen hade den största tidningen, *La Nacion*, på 102 sidor mer än 70 sidor valannonser för omkring 400 kronor sidan.

Vid valen deltog omkring 250 000, 70 procent av de registrerade, 50 procent av de principiellt rösterättigade — ett lågt deltagande, men det högsta som noterats i Costa Rica. Samlingspartiet besegrade Frihetspartiet med några tusen rösters övervikt; den "obero-

ende" kandidaten fick nätt och jämnt de 10 procent av rösterna som krävdes för att få andel i statsanslaget till valagitation. Efter valet framfördes inom Frihetspartiet påståendet att betydande fel förelegat vid registreringen, men något försök att få valet kasserat gjordes inte. Det har sagts, bland annat i *New York Times*, att det allmänna godtagandet av valet sannolikt berott på att utländska observatörer fungerat. Det har också sagts att experimentet med observation och bedömning utifrån möjligen kommer att vinna efterföljd i andra latinamerikanska stater; redan för åtskilliga år sedan föreslog Uruguays regering en överenskomelse i denna riktning.

HERBERT TINGSTEN